

Európai
Bizottság

OKTATÁS ÉS KÉPZÉS 2020

ISKOLAI IRÁNYELVEK MUNKACSOPORT

ÁTFOGÓ ISKOLAI MEGKÖZELÍTÉS A KORAI ISKOLAEELHAGYÁS MEGELŐZÉSÉRE

SZAKPOLITIKAI ÜZENETEK

EURÓPAI BIZOTTSÁG

Oktatási és Kulturális Főigazgatóság

B Igazgatóság – Az oktatás modernizációja II: Oktatási irányelv és program, Innováció, EIT és MSCA

B.2 egység – Iskolák és oktatók; többnyelvűség

Kapcsolattartó: Annalisa Cannoni, Petra Goran

E-mail: EAC-UNITE-B2@ec.europa.eu

Európai Bizottság

B-1049 Brüsszel

OKTATÁS ÉS KÉPZÉS 2020

ISKOLAI IRÁNYELVEK MUNKACSOPORT

**ÁTFOGÓ ISKOLAI
MEGKÖZELÍTÉS A KORAI
ISKOLAEELHAGYÁS
MEGELŐZÉSÉRE**

SZAKPOLITIKAI ÜZENETEK

Oktatási és Kulturális Főigazgatóság

A magyar nyelvű kiadványt szerkesztette: Imre Anna
Olvasószerkesztő: Konkoly Edit
Tördelés: Pattantyus Gergely

ISBN 978-963-682-990-2

Kiadja: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet
Felelős kiadó: Kaposi József

Nyomda: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

***A Europe Direct segítségével könnyen választ kaphat
az Európai Unióval kapcsolatos kérdéseire.***

**Ingyenesen hívható telefonszám (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) A legtöbb hívás és a megadott információk ingyenesek (noha egyes mobiltelefon-szolgáltatókon keresztül, telefonfülkékből és hotelekből a számot csak díjfizetés ellenében lehet hívni).

Bővebb tájékoztatást az Európai Unióról az interneten talál (<http://europa.eu>).

© Európai Unió, 2015

A sokszorosítás a forrás megjelölésével megengedett.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A jelen tanulmány az Európai Unió ET2020, iskolai irányelveket kidolgozó munkacsoport (2014-15)¹ eredményeit tartalmazza a „korai iskolaelhagyás” témájával kapcsolatban. Az eredmények 30 EU tagállam és társult ország kormányzati képviselői és az európai szociális partnerszervezetek közös munkáját tükrözik. A Bizottság szeretne köszönetet mondani minden résztvevőnek, és különösen a szerkesztőségi testületnek (Paulo André, Mario Cardona, Imre Anna, Chris Kelly, Daniel Taubman, Charles Dolan), valamint a Bizottság konzultánsának, Ilona Murphy-nek a munkájáért.

A Bizottság szeretné megköszönni minden olyan szakértő segítségét, akik megjegyzésekkel látták el a tanulmányt és értékes adatokkal segítették a munkacsoportot. Külön köszönet jár az alábbiaknak: Dr. Alessio D’Angelo, prof. Paul Downes, prof. Alan Dyson, Dr. Boris Jokić, prof. Dr. Erna Nairz-Wirth, Catherine Pérotin, Dr. Ward Nouwen, prof. Teresa Sordé Martí, valamint az EU-irányelveket koordináló SIRIUS, EPNoSL és ELGPN hálózatnak.

¹ Az ET2020 Schools Policy elnevezésű munkacsoport a 2014/2015-ben működő, Oktatási és Képzési Nyitott Koordinációs Módszer megközelítés keretében működő hat munkacsoport egyike volt. További információkért lásd: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/expert-groups_en.htm, Letöltés: 2016. 04. 11.

ÁTFOGÓ ISKOLAI MEGKÖZELÍTÉS A KORAI ISKOLAEELHAGYÁS MEGELŐZÉSÉRE

ALAPVETÉSEK

Az iskola döntő szerepet játszik a korai iskolaelhagyás megelőzésében, elszigetelten azonban nem működhet, mivel iskolán kívüli tényezők is befolyásolják a tanulók iskola iránti elkötelezettségét és sikerét. Ezért szükséges „átfogó megközelítést” alkalmazni a korai iskolaelhagyás megelőzésére. Ezen stratégia keretében a teljes iskolai közösség (iskola-vezetők, oktatók és egyéb iskolai alkalmazottak, tanulók, szülők és családok) részt vesz egy összetartó, kollektív és együttműködő cselekvési programban, szoros együttműködésben a külső érdekelt felekkel, valamint a tágabb értelemben vett helyi közösséggel.

Az átfogó iskolai megközelítés lehetővé teszi, hogy az iskolák megfelelően reagáljanak az új és összetett kihívásokra, melyeket az egyre növekvő társadalmi sokszínűség támaszt velük szemben.

A hatékony vezetés és kormányzás létfontosságú. Elő kell mozdítani a pozitív iskolai kultúrát, a csapatmunkát és az együttműködés gyakorlatát az iskolai közösségen belül. Az oktatási sikerek biztosítása, illetve a korai iskolaelhagyás megelőzése érdekében az iskolai szereplőket és az egyéb érdekelt feleket is egy platformra kell hozni.

Az iskolafejlesztési folyamatoknak foglalkozni kell olyan célkitűzésekkel is, amelyek a korai iskolaelhagyás mögött meghúzódó tényezőkre összpontosítanak. Ezekbe a folyamatokba be kell vonni a teljes iskolai közösséget, az érdekelt feleket, több szakterületet átfogó szakmai csoportokat, a helyi külső szolgáltatókat, a szülőket és a családokat.

Forrásokat kell biztosítani az iskolavezetők, tanárok és egyéb iskolai dolgozók folyamatos szakmai továbbképzéséhez, mely a korai iskolaelhagyási folyamat ismertetésére, illetve azokra a kompetenciákra és készségekre fókuszál, melyek segítségével leküzdhető az oktatási hátrány, illetve a tanulók eltávolodása az iskolától.

Minden gyermek és fiatal számára biztosítani kell az egyenlő esélyt a jó minőségű és befogadó oktatásban való részvételhez, illetve azt, hogy élhessenek az ilyen oktatás nyújtotta lehetőségekkel. A korai iskolaelhagyás, a társadalmi kirekesztődés megelőzésének leghatékonyabb módja a vonzó és releváns tanterv, az elkötelezett és motiválni képes pedagógusok.

Az oktatás középpontjába a tanulókat és igényeik sokféleségét kell helyezni. Biztosítani kell a tanulók számára, hogy aktív szereplői lehessenek saját képzésüknek, és hogy megfelelő támogatás és szolgáltatási rendszer vegye körül őket. Az iskolának gondoskodó, ösztönző és iránymutató tanulási környezetet kell biztosítani, és az összes diákkal szemben magas elvárásokat kell támasztania képességeik minél teljesebb mértékű kiaknázása érdekében.

Az oktatás a szülők és az iskola közös felelőssége, melyet a két fél közötti kölcsönös bizalomra épülő kapcsolatra és együttműködésre kell alapozni.

ÁTFOGÓ ISKOLAI MEGKÖZELÍTÉS A KORAI ISKOLAEELHAGYÁS MEGELŐZÉSÉRE

SZAKPOLITIKAI ÜZENETEK

BEVEZETÉS

A korai iskolaelhagyás (Early school leaving – ESL)² súlyos problémát jelent egyéni, társadalmi és gazdasági szempontból egyaránt. Ahhoz, hogy valaki sikeresen belépjen a munkaerő-piacra, minimális követelmény a középiskolai oktatásban megszerezhető készségek és kompetenciák elsajátítása, mivel ezek adnak alapot a további tanulási és képzési lehetőségekhez. Ezek a készségek és kompetenciák segítik a fiatalok felkészülését az életre, kiteljesítik a minden emberben benne rejlő lehetőségeket, hogy elégedett és aktív polgárokká váljanak. Ennek ellenére – az Eurostat 2014-es adatai szerint – a 18–24 éves korosztály 11,1%-a úgy hagyja el az oktatási rendszert, hogy nem fejezi be a középiskolai képzési programot.³ A külföldön született gyermekek átlagosan kétszer nagyobb gyakorisággal hagyják el idő előtt az oktatási és képzési rendszert a hazai

² A dokumentumban a korai iskolaelhagyás és az oktatás és a képzés korai elhagyása (early leaving from education and training – ELET) kifejezéseket azonos jelentésben használjuk. Mindkettő a 18–24 éves korosztályba tartozó korai iskolaelhagyókra vonatkozik, akik legfeljebb 8 osztályos általános iskolai végzettséggel rendelkeznek (ISCED besorolás szerinti 0, 1, 2 vagy 3c), és a továbbiakban nem vesznek részt formális és nem formális képzésben.

³ A dokumentumban szereplő összes adatot az EU 2014-es munkaerő-felmérése alapján közöljük.

diákokhoz képest.⁴ A korai iskolaelhagyók körülbelül 60%-a munkanélkülivé vagy inaktívvá válik, és hosszú távú társadalmi és gazdasági hátrányokkal kell szembenézniük. Dokumentált tény, hogy az oktatási és képzési rendszer korai elhagyása csökkenti a munkavállalási lehetőségeket, növeli a munkanélküliséget, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség valószínűségét.⁵

Az oktatás és a képzés korai elhagyásával járó problémák összetettsége és sokrétősége általánosan elfogadott tény, és ennek megfelelő sokrétű megközelítést igényel, hogy a szerteágazó okokra megfelelő választ találjunk. A kiváltó okok közül több is az oktatási rendszeren kívül eső társadalmi tényezőkhöz köthető. A korai iskolaelhagyás gyakran szorosan összefonódó **személyes, társadalmi, gazdasági, oktatási és családi tényezők** következménye, mely **halmozódó hátrányokhoz vezet**. Számos esetben a korai iskolaelhagyás oka az egyre nagyobb mértékű távolodás az oktatástól és a tanulástól, mely a korai évekhez köthető rossz tanulmányi eredményekkel áll kapcsolatban. A kutatások kimutatták, hogy a szülők társadalmi-gazdasági státusza és iskolai végzettsége a korai iskolaelhagyás egyik legerősebb befolyásoló tényezője.

Ezen felül **oktatási és képzési rendszereink bizonyos jellemzői** súlyosbíthatják az oktatási hátrányokat, és újabb akadályokat emelhetnek a nehézséggel küzdő tanulók útjába, illetve gátolhatják továbbhaladásukat az oktatásban. A kutatások kimutatták, hogy azok a rendszerek, amelyeket évisméltés, a gyermekek

⁴ A külföldi születésűekre vonatkozó adatokat elővigyázatossággal kell kezelni, mivel ezek nem érhetők el az összes tagállamnál. Emellett a használt minta mérete gyakran túl kicsi ahhoz, hogy teljesen megbízható eredményeket adjon (lásd az Európai Bizottság által kiadott, 2015. évi Oktatási és Képzési Figyelőben. http://ec.europa.eu/education/tools/et-monitor_hu.htm, Letöltés: 2016. 04. 11.).

⁵ Lásd például: OECD (2012) Equity and Quality in Education (Méltányosság és minőség az oktatásban) (<http://www.oecd.org/education/school/50293148.pdf>, Letöltés: 2016. 04. 11.) vagy az Európai Bizottság (2011) „Reducing early school leaving” (A korai iskolaelhagyás mértékének csökkentése) címet viselő bizottsági munkadokumentumát, melyet a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó bizottsági ajánlás kísérő dokumentumaként adtak ki (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011SC0096&from=EN>, Letöltés: 2016. 04. 11.)

korai, képesség szerinti elkülönítése az oktatási rendszeren belül⁶, a tanulók elégtelen támogatása, a minőségi szakoktatás és képzés hiánya, a kisgyermek-kori oktatás és ellátás korlátozott biztosítása jellemez, fokozott társadalmi egyenlőtlenségeket idéznek elő az iskolai eredmények és a végzettségek tekintetében. **Iskolai szinten** az intézményi és osztálytermi gyakorlat, tanári attitűd és oktatási stílus is befolyásolja a gyermekek és fiatalok motiváltságát és az oktatás iránti elkötelezettségét: kedvezőtlen iskolai légkör, tanulóközpontúság hiánya, az oktatási hátrányok nem megfelelő tudatosítása, erőszak és iskolai zaklatás, kedvezőtlen tanár-diák kapcsolat, irrelevánsnak érzékelt tanítási módszerek és tantervek, többek között ezek is olyan tényezők, amelyek hozzájárulhatnak az iskola idő előtti elhagyásához.⁷

AZ IRÁNYELVEKBEN MEGFOGALMAZOTT EU SZINTŰ VÁLASZ

Európai szinten a korai iskolaelhagyás csökkentésének szükségességét az Európa 2020 stratégia fogalmazta meg.⁸ **A stratégia öt kiemelt célja közül az egyik az ESL arányának 10% alá csökkentése 2020-ra. 2011-ben a Tanács elfogadta a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó irányelvekre vonatkozó ajánlást.⁹ Ebben arra szólítja fel a tagállamokat, hogy vezessenek be olyan tényeken alapuló és átfogó stratégiákat, amelyek az oktatás és a képzés minden szintjét**

⁶ A kifejezés olyan helyzetre utal, melyben a tanulóknak és családjainak kötelező érvénnyel választani kell a különböző képzési programok közül, már egészen korán.

⁷ Az ESL okainak legújabb elemzését lásd az Eurydice és Cedefop (2014) jelentésben: Tackling early leaving from education and training in Europe – Strategies, policies and measures (Küzdelem az oktatásból és képzésből való korai kimaradás ellen Európában – stratégiák, irányelvek és intézkedések), http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/175en.pdf, Letöltés: 2016. 04. 11.

⁸ Európa 2020. Stratégia az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésért, COM (2010)2020. További információkat lásd: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm, Letöltés: 2016. 04. 11.

⁹ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1441711487189&uri=CELEX:32011H0701\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1441711487189&uri=CELEX:32011H0701(01)), Letöltés: 2016. 04. 11.

megcélözzák, illetve megfelelő arányban tartalmaznak megelőző, beavatkozó és kompenzációs intézkedéseket. Az ajánlás megvalósításának előmozdítása érdekében az európai országok a korai iskolaelhagyással foglalkozó tematikus munkacsoporton keresztül kezdték meg az irányelv összehangolását.¹⁰

A csoport eredményeire alapozva 2014-ben új Oktatás és Képzés 2020 munkacsoportot hoztak létre az iskolai irányelvek kidolgozására. Ez a munkacsoport magában foglalta szinte az összes EU tagállamot, Norvégiát, Szerbiát és Törökországot, valamint az európai szociális partnerek képviselőit. Miközben megerősítették az átfogó és hosszú távú szakpolitikai keretterv szükségességét, amely következetesen foglalmazza meg a megelőző, beavatkozó és kompenzáló lépéseket, az iskolai irányelvekkel foglalkozó munkacsoport a **korai iskolaelhagyás megelőzésére és az időben elvégzett beavatkozásra összpontosított, iskolai és helyi szinten**. A munkacsoport az egymástól való tanulás módszere, esettanulmányok elemzése, intézményi szintű közvetlen és közvetett szabályozás feltérképezése, nemzetközi kutatásokból származó adatok, szakértőkkel folytatott megbeszélések és mélyreható, országközpontú műhelyfoglalkozások segítségével vizsgálta meg, hogy miként lehetne **holisztikusabb és szorosabb együttműködésen alapuló megközelítést alkalmazni a korai iskolaelhagyás** kezelésében. A munkacsoport egy erre a célra kifejlesztett „Európai eszköztár iskolák számára az inkluzív oktatásért és a korai iskolaelhagyás megelőzése érdekében” online felület segítségével¹¹ kíván támogatást nyújtani az iskoláknak, hogy megelőzzék a lemorzsolódást, gyors és megfelelő választ adjanak az iskolától való eltávolodás első jelére, így biztosítva, hogy az összes tanuló sikeresen elvégezhesse az iskolát.

¹⁰ http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/archive/index_en.htm, Letöltés: 2016. 04. 11. A tematikus munkacsoport véglegesített jelentését 2013 novemberében tették közzé, amely tartalmazza a politikai döntéshozóknak szóló kulcsüzeneteket, az átfogó irányelvekre vonatkozó ellenőrzőlistát és egy, számos EU országból származó gyakorlati példákat tartalmazó függelék: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/archive/index_en.htm, Letöltés: 2016. 04. 11.

¹¹ Az „Európai eszköztár iskolák számára” platform a School Education Gateway oldalon lesz elérhető (<http://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/index.htm>, Letöltés: 2016. 04. 11.); az első verziót 2015. végén indítják el.

A közelmúltban, az Európai Unió luxemburgi elnöksége alatt a korai iskolaelhagyás kiemelt helyre került a feladatok listáján, ami új és friss impulzusokat adott a probléma körül kialakult vitákhoz. A szimpóziumot 2015 júliusában rendezték meg, ahol javaslatot tettek a Tanács következtetéseinek megfogalmazására, majd az oktatási miniszterek számára történő elfogadásra 2015 novemberében, ezzel jóváhagyva és megerősítve a témával kapcsolatos politikai együttműködés keretében elért megállapodásokat.

Ez a jelentés foglalja össze a munkacsoport iskolai irányelvekkel kapcsolatos főbb következtetéseit, illetve azonosítja a korai iskolaelhagyást megelőző, illetve az oktatási hátrányok iskolai és helyi szintű kezelését szolgáló **együttműködő megközelítés legfontosabb feltételeit**. A jelentés országos, regionális és/vagy helyi szinten is megszólítja az oktatásügyi hatóságokat, amennyiben az megfelelő és releváns az országos környezetben, illetve az iskolák számára. Ez a jelentés a közeljövőben elérhetővé váló „Európai eszköztár iskolák számára” platformot egészíti ki, azzal együtt használható.

„ÁTFOGÓ ISKOLAI MEGKÖZELÍTÉS” A KORAI ISKOLAELHAGYÁS MEGELŐZÉSE ÉRDEKÉBEN

A korai iskolaelhagyás mértékét csökkentő irányelveket be kell ágyazni egy **átfogó és inkluzív, tanulóközpontú oktatási vízióba**, melyben az oktatás mindenki számára elérhető. Ebben a vízióban az iskolák döntő szerepet játszanak abban, hogy minden tanuló – az egyéni és családi, valamint társadalmi-gazdasági helyzetétől és élettapasztalatától függetlenül – maradéktalanul kihasználhassa az összes fejlődési lehetőségét. Az iskoláknak biztonságos, befogadó és gondoskodó oktatási környezetet kell biztosítaniuk, amely lehetővé teszi a tanulás iránti elköteleződést, ahol a gyermekek és a fiatalok önálló személyiségként növekedhetnek és fejlődhetnek, ahol a közösség megbecsült és értékes tagjának érezhetik magukat, akik egyéni képességeit és igényeit egyaránt elismerik.

A probléma összetett természete miatt az iskolák nem kezelhetik elkülönítve a korai iskolaelhagyást és az oktatási hátrányokat. A különböző érdekelt feleknek és szolgáltatóknak – iskolán belül és kívül egyaránt – együttműködve és közös erőfeszítéssel kell dolgozni. Az iskola kézenfekvő helyszín a közösségi együttműködés elindítására. Ehhez **„átfogó iskolai megközelítésre”** van szükség.

Az „átfogó iskolai megközelítés” szerves egységként tekint az iskolára. Az iskolát olyan többdimenziós és interaktív rendszerként kezeli, amely képes a tanulásra és a változásra; olyan nyitott oktatási pont, amely támogatást nyújt a környezetének és támogatást kap a közösségtől.

A korai iskolaelhagyás csökkentését célzó „átfogó iskolai megközelítés” kidolgozása azt jelenti, hogy folyamatosan és következetesen támogatni kell a lemorzsolódás megszűnését elősegítő tevékenységeket, valamint támogatni kell az iskolai élet mindazon dimenzióit, amelyek hatással lehetnek a tanuló iskolai eredményességére. Az „átfogó iskolai megközelítés” keretében **az iskolai közösség minden tagja** (vezetők, középvezetők, oktatók és egyéb intézményi alkalmazottak, tanulók, szülők és családok) felelősséget érez az oktatási hátrányok leküzdéséért és a lemorzsolódás megelőzéséért, és aktív szerepet játszik a cél elérésében. A teljes iskolai közösség részt vesz a kohéziós, kollektív és együttműködő tevékenységekben, melyek multidiszciplináris elveken, differenciáláson¹² alapulnak, és minden tanulót a lehető leghatékonyabb módon támogatnak. Az átfogó iskolai megközelítést a tanuló sokirányú szükségleteit figyelembe vevő iskolai kultúra és légkör jellemzi, amely arra törekszik, hogy javítsa a diákok képzési eredményeit, viselkedését és elősegítse érzelmi, szociális és lelki jóllétüket.

Az „átfogó iskolai megközelítés” a **szektorokon átnyúló megközelítés** mellett **az érdekelt felek széles körével** (szociális szervezetek, ifjúsági szervezetek,

¹² A differenciálás arra a folyamatra utal, melynek során a képzési programot egy egyén vagy csoport speciális igényeihez és/vagy az adott körülményekhez igazítják. Ehhez olyan oktatókra van szükség, akik képesek a tanítás, valamint a tananyag átadásának módszerei közül alkalmazni a megfelelőt, a sokféle, és eltérő tanítási igényekkel rendelkező diákból álló csoport azonos képzésben, osztályban vagy tanítási környezetben történő tanítása során.

megkeresést alkalmazó szociális munkások, pszichológusok, nővérek, logopédusok, önkormányzatok, nonprofit szervezetek, vállalatok, szakszervezetek, önkéntesek, stb.) és a **teljes közösséggel való szorosabb együttműködését** is megköveteli azon problémák kezelésében, melyek megoldásához az iskoláknak nincs (és nem is lehet) megfelelő szakértelme. Az „átfogó iskolai megközelítés” koncepciója segítségével a szereplők teljes rendszerét, valamint azok iskolán belüli kapcsolatrendszerét is be lehet vonni a folyamatba, elismerve, hogy minden érdekelt fél szerepet kap a diákok iskolai pályájának segítésében és a kedvező tanulási élmények kialakításában.

Az „átfogó iskolai megközelítés” minden diák számára kedvező, nem csak azoknak, akik kockázatnak vannak kitéve. Ez a megközelítés segíti az iskolákat abban is, hogy megbirkózzanak azokkal az összetett problémákkal, melyekkel egyre gyakrabban kell szembenézniük. Az egyre növekvő sokszínűség, egyenlőtlenségek és társadalmi kirekesztettség jelentette kihívások, valamint a mindenütt jelentkező migrációs nyomás új elvárásokat támaszt az iskolákkal szemben, és szisztematikus, együttműködő válaszokat követel.

Az együttműködés kiépítése időbe kerül, és ehhez változtatni kell a megközelítésen, illetve a hozzáálláson. Az egyéneknek minden képességüket és adottságukat latba vetve, innovatív megoldások segítségével kell dolgozniuk, multidiszciplináris szakmai keretek között. Arra is szükség van, hogy több időt és teret szánjanak a párbeszédre és az együttműködésre, növeljék a tanulók részvételét, illetve a szülők és a családok is nagyobb mértékben vegyék ki a részüket a folyamatokból.

Az iskolákat fel kell készíteni arra, hogy kidolgozzák és a gyakorlatban megvalósítsák az „átfogó iskolai megközelítést”. Speciális támogatást igényelnek azok az iskolák, ahol magas a korai iskolaelhagyók aránya, vagy olyan környezetben működnek, ahol erős a társadalmi-gazdasági kirekesztettség. Ez a támogatás magában foglalhatja többek között további pénzügyi és emberi erőforrások, vagy kiegészítő támogatás biztosítását a személyzet folyamatos szakmai továbbképzése érdekében, folyamatos figyelem és értékelés mellett. Támogató struktúráknak és mechanizmusoknak is rendelkezésre kell állni a párbeszéd és

a kölcsönös információáramlás segítése érdekében az iskola, az érdekelt felek és az állami hatóságok között a megfelelő szinteken (az adott ország körülményeinek megfelelően, és a szubszidiaritás elvének maximális figyelembe vételével), lehetővé téve, hogy az iskola mindennapi realitását a politikai szinteken is megismerjék. Az iskolák szisztematikus bevonása a politikai döntéshozatalba segíthet ebben a tekintetben.

A korai iskolaelhagyást célzó „átfogó iskolai megközelítés” legfontosabb feltételeit az ajánlások szerzői öt, szorosan összekapcsolódó tematikus területre osztották. Minden egyes területet alaposabban is kidolgoznak az „Eszköztár iskolák számára” platformon, ezeket gyakorlati példákkal, illetve intézkedésekkel is kiegészítve. Egyes területeken további, európai szintű munkát is terveznek:

1. iskolavezetés;
2. tanulók támogatása;
3. tanárok;
4. szülők és családok;
5. érdekelt felek bevonása.

1. Iskolavezetés

Kompetens és hatékony iskolavezetésre és kormányzásra van szükség a pozitív és együttműködő, az összes iskolai szereplőt bevonó kultúra és ethosz előmozdítása, valamint a helyi közösség és az iskola közötti szoros kötelékek kialakítása érdekében. Az alábbi aspektusok döntő fontosságúak:

- **Nagyobb rugalmasság/autonómia biztosítása az iskoláknak.** A korai iskolaelhagyás háttérének összetettsége a szokásosnál rugalmasabb és innovatívabb megközelítést igényel. Az iskoláknak nagyobb rugalmasságot kell biztosítani a tanítási módszerek és tantervi alkalmazás tekintetében (melyben nagyobb teret kell biztosítani a lemorzsolódás elkerülését célzó kísérleti megközelítéseknek). A jobb elszámoltathatósággal társuló, megerősített iskolai autonómia révén az iskolák képesek azonosítani az összetett helyzetekhez

a lehető legjobban illeszkedő megoldásokat, melyek a leginkább megfelelnek az iskolai közösség speciális igényeinek.

- **Iskolai vezetők kiválasztása, támogatása és képzése.** Az iskolai vezetők döntő szerepet játszanak az „átfogó iskolai megközelítés” alkalmazásában, különösen a megosztott vezetői stílus bevezetésével, valamint azzal, hogy teret és időt biztosítanak az együttműködéshez. Az iskoláknak elkötelezett, értékvezérelt, kompetens és motivált iskolavezetőkre van szüksége; akik határozott elképzelésekkel, szervezőkészséggel rendelkeznek, képesek új felelősségi köröket felvállalni, megosztják a jogosultságokat és a vezetői hatalmat, részt vesznek az összes iskolai szereplővel, és a közös célokkal és felelősségekkel rendelkező érdekelt felekkel folytatott párbeszédben, és elősegítik annak létrejöttét. Az iskolavezetők kulcsszerepet játszanak a tanárokat támogató környezet megteremtésében, támogathatják a tanárok egymás közötti tanulását, időt adhatnak a visszajelzésekre, az észrevételekre és az iskolák közötti hálózatépítésre. A vezetőknek fontos szerepük van abban, hogy megfelelő környezetet biztosítsanak a gyakorlatorientált tanári alapképzéshez és a kutatásalapú folyamatos szakmai továbbképzéshez, melyeknek a korai iskolaelhagyásra is figyelmet kell fordítaniuk. Az iskolai vezetőknek visszajelzést kell kapni a kompetenciákról és a képzési követelményekről. Az iskolavezetők hatékony munkájához fontos a megfelelő kiválasztás, felkészítés és támogatás. Az új, hivatalban lévő vezetők vagy vezetői beosztásra aspiráló pedagógusok alapképzése és folyamatos szakmai továbbképzése hangsúlyt kell fektessen a korai iskolaelhagyás mechanizmusainak megismertetésére, valamint a vezetés és az együttműködések fontosságának tudatosítására (beleértve a családokat és a helyi közösséget is). Számos országban vezettek, vagy vezetnek be korszerű képzéseket a jövőbeli és/vagy hivatalban lévő iskolavezetők számára, és egyes országokban kompetencia-keretrendszer kifejlesztését is elkezdték az iskolavezetők részére.
- **Megosztott vezetés.** Ahhoz, hogy tanulási célokra fókuszáló, megosztott vezetési modellt vezessenek be az iskolákba, reflektív gyakorlatokra és feladatokra van szükség, és a felelősségi körök megosztására az iskolai közösségen belül. Az iskolavezetőket támogatni kell abban, hogy ösztönözzék a

tanárokat vezető szerepek betöltésére egyes szakmai területeken, vállaljanak felelősséget és indítsanak kezdeményezéseket egyénileg vagy csoportban; támogassák a csapatmunkát, a multidiszciplináris és a szakmai együttműködést a tanítók, illetve a nem tanítással foglalkozó személyzet, egyéb érdekelt felek, szakemberek és szolgáltatók között. A megosztott vezetési modell alkalmazásához növelni kell a tanulók és családjaik részvételét az iskola életében, valamint a formális és informális döntéshozatali folyamatokban.

- **Átfogó iskolafejlesztési folyamatok.** Az átfogó iskolafejlesztési megközelítés célja, hogy az egész iskolában javítsa a minőséget és a színvonalat. Ahhoz, hogy ez a stratégia hatékony legyen, azonosítani és kezelni kell az iskolai közösség igényeit, folyamatos és ciklikus fejlesztési folyamatokat kell végezni. Azok az iskolák, melyek aktívan alkalmaznak tervezési és iskolai (ön-)értékelési eljárásokat, erősebb pozícióba kerülnek a korai iskolaelhagyás felszámolása során. Ennek megvalósításához az iskolatervezési és önértékelési folyamatoknak olyan célokra kell összpontosítani, melyek a korai iskolaelhagyás mögött meghúzódó tényezőkkel és az oktatás sikerességének javításával állnak kapcsolatban, az országos, regionális és helyi normákat figyelembe véve. Az átfogó iskolafejlesztési folyamatoknak nyitottnak és átláthatónak kell lenni; melyekben a teljes iskolai közösség (beleértve a diákokat, a szülőket és családokat), valamint az érdekelt felek, a több szakmát átfogó szakmai együttműködő csoportok és a külső helyi szolgáltatók egyaránt aktív szereplőként vesznek részt. A folyamatoknak a közös célokon, illetve tisztán meghatározott szerepeken és felelősségi körökön kell alapulni; a fejlődés nyomon követése érdekében meg kell határozni a kockázati tényezőket és védőfaktorokat. Az iskolafejlesztési tervekbe teljes mértékben bele kell ágyazni az iskolai személyzetet támogató intézkedéseket, beleértve például a strukturált indukciós programokat és a folyamatos szakmai fejlődést is.
- **Külső monitorozási és értékelési (minőségbiztosítási) mechanizmusok.** A kvantitatív és kvalitatív adatokon alapuló intézkedések (melyek az iskolai feladatok sokrétűségét tükrözik), valamint az eltérő kiindulási pontok/kontextus (pl. az iskola „hozzáadott értékének” mérési kísérletei) miatt a

minőségbiztosítási mechanizmusok tanácsadói és támogatói szerepet tölthetnek be az iskolák számára, a korai iskolaelhagyást megelőző stratégiáik bevezetésében. Ezek célja, hogy kiemeljék a sikeres változásokat és fejlesztési folyamatokat az iskolákon belül. A kvalitatív mutatók különösen sokat tudnak segíteni az iskoláknak a már bevezetett, vagy a korai iskolaelhagyás megelőzése érdekében kifejlesztendő intézkedések mérésében. A minőségbiztosítási mechanizmusok akkor tűnnek a leghatékonyabbnak, ha „szummatív” (az elszámoltathatósággal, szabályozással és normakövetési ellenőrzéssel összefüggő), valamint „formatív” (fejlesztéssel kapcsolatos) funkciói kiegészítik és megerősítik egymást.¹³

- **Kapcsolatépítés az iskolák között.** Az adott tankörzetbe tartozó, különböző típusú és szintű iskolák közötti együttműködés és kapcsolatépítés elősegítheti a tapasztalatok és gyakorlatok cseréjét, és megkönnyíti a kulcsfontosságú átmenetet a kisgyermekkorai nevelés és gondozás, valamint az általános iskola, illetve az általános és a középiskola között a tanulók és családjaik számára. A helyi hatóságok kulcsszerepet játszhatnak ezen együttműködés elősegítésében. A kapcsolatépítés és a több szakmát átfogó szakmai tanulási közösségek regionális, országos és nemzetközi szinten is elő kell mozdítsák az egymástól való tanulást és a gyakorlatok kölcsönös cseréjét.

2. Tanulók támogatása

Rendkívül fontos az ösztönző és irányadó oktatási légkör, mely magas elvárásokat tűz ki a diákok elé. Az iskola minden diák számára olyan környezetet biztosíthat, mely támogatja a tanulók sokféleségét, maximálisan kiaknázza tanulási képességeiket és az igényeikhez igazodik. Az iskolai politikai/küldetési nyilatkozat részeként kiemelt hangsúlyt kell helyezni a korai iskolaelhagyás

¹³ Európai Bizottság (2015), Összehasonlító vizsgálat az Európai Unió iskolarendszereiben alkalmazott minőségbiztosításokról (<http://bookshop.europa.eu/en/comparative-study-on-quality-assurance-in-eu-school-education-systems-pbNC0415279/>, Letöltés: 2016. 04. 11.)

megelőzésére. Attól függetlenül, hogy milyen tanulási nehézségeket és az iskolától való eltávolodás milyen korai jelét tapasztalják, az iskoláknak gyorsan kell cselekedni. A támogatási rendszer részeként alkalmazott célzott beavatkozás nagyon fontos ahhoz, hogy segítsen a veszélyeztetett gyermekeken.

- **Elköteleződést segítő és ösztönző tanterv, illetve oktatási módszerek.** A tanterv, miközben magas elvárásokat támaszt, a személyre szabott tanítási formák és különböző értékelési stílusok alkalmazását is lehetővé teszi. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a formatív értékelésre, hogy segítse az ismeretszerzést és a készségek és kompetenciák fejlesztését, minden egyes gyermek képességeinek megfelelően, miközben a tananyag minőségét is megőrzi. Kapcsolódni kell a valós élethez és a társadalom sokszínűségéhez, illetve biztosítani kell a folyamatosságot a következő oktatási és képzési szintekkel, vagy egyéb alternatív képzési pályákkal. Nagyobb teret kell engedniük az erősebben tanulóközpontú képzési formáknak, a nagyobb együttműködést lehetővé tevő tanulási és tanítási formáknak az oktatásban. Elérhetővé kell tenni a nem formális és informális oktatás validálási lehetőségeit is.
- **A tanulók jólléte.** Miközben folyamatos figyelem irányul az oktatásra és a képzésre, a tanulók jóllétéről is gondoskodni kell. Az iskolák, amellett, hogy biztonságos és befogadó környezetet hoznak létre, fontos szerepet játszanak az iskola falain belül vagy azon kívül zajló zaklatás, viktimizáció, erőszak és molesztálás helyzeteinek felismerésében. Ebből a szempontból nagyon fontos a zaklatást megelőző stratégiák kidolgozása. Az iskolában egyrészt elérhetővé kell tenni a tanulók számára különféle tevékenységek, támogatások és tanácsadási programok széles választékát (beleértve a stresszoldást, a depresszió és a poszttraumás zavarok kezelését); másrészt – ahol ez alkalmazható – ebben a helyi szervezetekkel és szolgáltatásokkal együttműködve kell eljárni.
- **Korai észlelési mechanizmusok.** Fontos, hogy időben észleljék a távolodás jeleit, ideértve az iskolakerülést és a helytelen magatartást, illetve, hogy a korai észlelést gyors válasz kövesse. Szükség esetén az országos vagy helyi hatóságok ajánlásai alapján korai jelzőrendszereket állíthatnak fel.

- **Szisztematikus támogatási rendszer.** A tanulási nehézségek vagy egyéb problémák gyors azonosítása után az iskolának azonnali választ kell adni az iskolán belül működő szisztematikus támogatói rendszer segítségével. A veszélyeztetett tanulók számára inkluzív és célzott beavatkozást kell biztosítani; ami sokkal hatékonyabb, ha az iskolában működő multidiszciplináris szakmai csoportok és/vagy külső szakemberek bevonásával végzik el, a tanulókkal interakcióban lévő felek bevonásával, legyen szó családtagokról, testvérekről, önkéntesekről, stb. Nagyon sokat segíthet egy – a tanuló és családja egyetértésével készített – egyéni fejlesztési terv kidolgozása, amely világos és elérhető célokat tűz ki.
- **Speciális támogatás nem anyanyelvű diákok számára.** Azon diákok számára, akiknek nem anyanyelve az oktatási nyelv, az igényeiknek megfelelő kiegészítő támogatást kell biztosítani, lehetőleg a tanítási időn kívül. Az elkülönítés minden típusa vagy a szegregációs típusú gyakorlatok kerülendőek. A diákok anyanyelvén szerzett kompetenciáit és ismereteit érdemes elismerni, és az egész osztály számára értékes erőforrásként használni. A szülőknek is előnye származhat a nyelvi támogatásból – az iskola ebben az esetben partneri kapcsolatot építhet ki, például nonprofit szervezetekkel – a migráns háttérű szülők nyelvi támogatásának biztosításához. A támogatások egyéb formáit is elérhetővé kell tenni, különösen az újonnan érkezett migránsok számára, akár az iskolában, akár iskolán kívül, a helyi szervezetekkel és szolgáltatókkal együttműködésben.
- **A tanulók véleménye és részvétele az iskola életében.** A diákok számára szükséges, hogy sajátjuknak érezzék a tanulásukat, illetve lehetőséget kapjanak véleményük kifejezésére. Az iskolai életben és tevékenységekben való részvétel növeli a motivációt és az odatartozás érzését.¹⁴ Elegendő időt kell szánni az osztálytermi megbeszélésekre, akár diáktanácsok, akár

¹⁴ A gyermekek véleménynyilvánítási jogát az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke ismeri el (OJ C 364, 18.12.2000, a teljes szöveg elérhető itt: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=HU>, Letöltés: 2016. 04. 11.), valamint az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének 12. cikkelye is elismeri.

konzultációk formájában, hogy a diákok hangot tudjanak adni az oktatásban tapasztalt problémáiknak. Az interaktív tanítás és a párbeszédre alapuló (például kiscsoportos) tanulás több lehetőséget ad a diákoknak, hogy könnyebben beszélhessenek a tanulásukat befolyásoló problémákról; a belső/külső konzultációs módszerek is használhatók arra, hogy megismerhető legyen a diákok véleménye. A speciális ügyekre (pl. a környezeti tudatosságra) összpontosító iskolai projektekben való részvétel is előmozdíthatja a diákok bevonódását, ehhez teljes mértékben ki lehet használni az Erasmus+ és az eTwinning által kínált lehetőségeket. Az iskoláknak támogatni kell a tanulók érdemi részvételét az iskola döntéshozatali folyamataiban (pl. diák-képviselőt az iskolai gyűléseken/tanácsokon), az iskolai értékeléseken és fejlesztési folyamatokban. Míg az összes diákot támogatni kell abban, hogy aktívan részt vegyenek az iskola életében, a marginalizált helyzetű tanulók bevonását proaktív módon kell segíteni, biztosítva, hogy az ő véleményük is megismerhetővé váljon.

- **Életpálya-oktatás és tanácsadás.** Széles körben elismert tény, hogy az életpálya-tanácsadás és útmutatás jelentős szerepet játszik a korai iskolaelhagyás megelőzésében. A kutatások azt mutatják, hogy azok a diákok, akik rendelkeznek életpályatervvel, nagyobb valószínűséggel maradnak az iskolában, és pozitívabb kötődést alakítanak ki az oktatáshoz. A szisztematikus életpálya-tanácsadás és útmutatás segíthet abban is, hogy megkönnyítse a – gyakran kritikus – átmenetet az újabb szintekre, oktatási és képzési utakra, vagy a munka világába. A tantervbe már az oktatás korai szakaszától kezdve integrálni kell a hatékony tanulás-módszertani és pályaválasztási ismereteket, illetve segíteni kell a diákokat, hogy megismerjék erősségeiket és tehetségüket. A pályaválasztást kötelező tárgyként kell oktatni, akár külön témaként, akár a tanterv különböző elemeibe ágyazva vagy kereszttantervi témaként. A hatékony, élethosszig tartó tanácsadásban egyre nagyobb szerepet kap az iskolai és az iskolán kívüli tevékenységek együttes alkalmazása, ideértve például a munkahelyi tapasztalatszerzést segítő programokat, a szakmai látogatásokat, a pályaválasztási játékokat vagy az olyan kurzusokat, ahol a diákok belekóstolhatnak egy adott feladatkörbe. A tanároknak fontos szerepe van abban, hogy segítsék a diákokat az érdeklődési körükbe vágó,

kompetenciáiknak megfelelő és tervezett életpályájukhoz szükséges készségek és ismeretek megszerzésében, ugyanakkor a hatékony pályaválasztási képzésnek szüksége van az érdekelt felek (pl. iskolai tanácsadók, szülők és munkaadók) széles körének mobilizálására is.

- **Tanórán kívüli tevékenységek.** A tanórán kívüli tevékenységek és az iskolán kívüli, de az iskolai célokkal egybeeső nevelési lehetőségek (beleértve a sportot, a kultúrát és egyéb tevékenységeket) további lehetőségeket kínálnak a fiataloknak a „kiugrásra”, növelhetik a motivációjukat és iskolai kötődésüket. Ezeket a tevékenységeket koherens módon kell megtervezni, hogy segítsék a tananyag elsajátítását, maximalizálják a tanulói részvételt és a társadalmi befogadást. Ezeket a tevékenységeket is figyelembe lehet venni a tanulók átfogó értékelésénél. A fenti tevékenységeket a szülőkkel, a kulturális egyesületekkel, sport- és ifjúsági szervezetekkel, helyi szolgáltatókkal és nonprofit szervezetekkel együttműködésben, a helyi közösség önkénteseinek bevonásával lehet megtervezni.

3. Tanárok

A tanárok fontos tényezők a gyermekek és serdülők iskolai tanulmányaiban, és a tanulmányi eredményesség egyik legfontosabb ágensei. Kutatások szerint a tanár és a diák közötti támogató kapcsolat a legerősebb előrejelzője az iskola iránti elköteleződésnek és az eredményeknek. Fontos, hogy a tanárok megértésük, mennyire jelentős szerepet töltenek be diákjaik életében, hogy ők valóban jelentős változást érhetnek el diákjaik tanulmányi pályáját illetően. Ugyanilyen fontos tudatosítani azt is, hogy a teljes tanári kar és az iskolai közösség megosztott felelőssége, hogy minden tanuló megvalósíthassa a benne rejlő lehetőségeket. Az új kihívások nyomán a tanárok szerepe kibővül, és egyre nagyobb megterhelést jelent. A tanárok szakmai ítéletének fontosságát teljes mértékben felismerve kijelenthető, hogy új készségekre és kompetenciákra van szükség, melyeket a tanári alapképzés és a folyamatos szakmai továbbképzés során kell kialakítani.

- **A korai iskolaelhagyás okainak és folyamatának megértése.** A tanári alapképzési és a folyamatos szakmai továbbképzési programokban egyaránt alap-elemként kell szerepeltetni az oktatási hátrányok és a lemorzsolódási mechanizmusok ismertetését, mely magában foglalja a lehetséges kockázati tényezőket és védőfaktorokat. Fontos, hogy minden tanár tisztában legyen azzal, mennyire kulcsfontosságú támogató szerepet tölt be a gyermek folyamatos fejlődésének és nevelésének biztosításában: a tanárok kedvező helyzetben vannak, hiszen már igen korai szakaszban képesek észlelni az iskolától való távolodást, illetve a tanulási nehézségeket, így segítségükkel azonnali intézkedésekkel kezelhető az adott helyzet. Tisztában kell lenniük azzal, hogy elvárásaik, hozzáállásuk és nyelvezetük nagy befolyást gyakorolhat a tanulókra és családjaikra; el kell ismerniük a szülők és családok szerepét az oktatás folyamatában, és arra kell ösztönözni őket, hogy kihasználják a szülői részvétel előnyeit.
- **Tanári kompetenciák.** Intézkedések és támogató struktúrák kiépítése szükséges (ideális esetben helyi szinten is elérhető módon) a tanárok fejlődése számára a teljes életpálya során. A lemorzsolódásra is figyelemmel lévő tanári alapképzésnek és a folyamatos szakmai fejlődési lehetőségeknek segíteni kell a tanárokat a differenciálás gyakorlatában és az aktív tanulás előmozdításában. Fel kell készíteni őket, hogy hatékonyan használják a kompetenciaalapú oktatást és a formatív értékelést, illetve több projektalapú és kooperatív tanítási és oktatási formát alkalmazzanak. Meg kell erősíteni a kapcsolati és kommunikációs szakértelmet (beleértve a szülőkkel és külső partnerek bevonási technikáit/módszereit), és fel kell ruházni a tanárokat tanulásiirányítási stratégiákkal, a sokféleség kezelésére alkalmas stratégiákkal, kapcsolatépítési, konfliktuskezelési és a zaklatás megelőzésére alkalmas technikákkal.
- **Tanárok vezetési képességeinek kiépítése.** A tanári vezetést együttműködő törekvésnek kell jellemezni, amely előmozdítja a tanárok szakmai tudását és szakmai fejlődését az oktatási gyakorlat javítása érdekében. A tanárokat ösztönözni és támogatni kell abban, hogy az osztálykereteken túl is vezető szerepet töltsenek be. Az együttműködő vezetési folyamatban részt vevő tanárok hozzájárulnak az iskola hatékony működéséhez, javítják a diákok teljesítményét és az oktatás minőségét.

- **Munkatapasztalat.** A tanári alapképzés részeként fontos, hogy minden tanárjelölt a gyakorlati képzés során elmélyítse a korai iskolaelhagyás természetéről, okairól és kiterjedtségéről szerzett ismereteit, megismerjék az oktatási hátrányokat, azok hatását a tanulásra, valamint azokat a nehézségeket, melyeket mindez nekik, tanároknak jelent. A tanárjelölteknek a mindennapi életben kell megtapasztalni, hogy mit jelent a korai iskolaelhagyás valósága, pl. gyakorlatot szerezhetnek olyan iskolákban, ahol magas a lemorzsolódási arány, fokozottan érvényesül a társadalmi-gazdasági kirekesztettség, vagy szupervízióval folytatott család gondozási tevékenységeket folytathatnak hátrányos helyzetű családoknál. Ez lehetőséget ad a tanárjelöltek számára, hogy felmérjék tanárként betöltött szerepüket, illetve azt, hogy miként tudnak megfelelni a veszélyeztetett helyzetű gyermekek oktatási igényeinek.
- **Egymástól való tanulás.** Elengedhetetlen az egymástól való tanulás (tanárok és diákok között egyaránt) kultúrájának kidolgozása és előmozdítása az iskolán belüli képzésben. A társak általi szupervíziót is érdemes ösztönözni, az iskolán belül és más iskolákkal végzett együttműködésben egyaránt, a különböző szintek, iskolatípusok és oktatási szintek segíthetik egymást iskolai hálózat formájában együttműködve, erőforrásokat jelentve egymás számára, egymás tapasztalataiból tanulva. Az IT eszközök és együttműködési platformok, mint pl. az eTwinning, nagyon hatékonyan képesek támogatni az ilyen típusú együttműködést.
- **A sokféleség felkarolása.** Azokban az iskolákban, ahol aktívan dolgoznak azon, hogy a dolgozók és a tanulók sokféleségét egyaránt felkarolják és támogassák, fenntartható fejlődés tapasztalható a tapasztalatok szerint. A tanári alapképzés keretén belül bővíteni kell a tanárok ismereteit, kompetenciáit és készségeit a sokféleség kezelésével kapcsolatban (ebbe beletartozik az interkulturális oktatás, a többnyelvűség és a nem anyanyelvű tanulók oktatása), s ezeket az ismereteket meg kell erősíteni a folyamatos szakmai továbbképzés során. A pedagógus szakmát is népszerűsíteni kell, hogy nagyobb számban érkezzenek jelentkezők a társadalom minden rétegéből, és közülük a legjobbak kerüljenek be a tanári szakmába, miközben megőrzik a társadalom és az érdekelt felek által is elfogadott, közös alapértékekkel és célokkal az erős kohéziót.

- **Kiegészítő támogatás a tanároknak.** Az olyan iskolákban, ahol magas a korai iskolaelhagyás aránya vagy a társadalmi-gazdasági kirekesztettség, megfelelő elismerést és támogatást kell biztosítani a tanároknak, például továbbképzésre ösztönző programokkal, tanulmányi szabadsággal, oktatási és nem oktatási kiegészítő források biztosításával, stb. Mindezen felül a személyzet érzelmi biztonságára és megfelelő lelkiállapotára is gondot kell fordítani.

4. Szülők és családok

A szülői részvétel döntő fontosságú az oktatás sikerében: az ösztönző otthoni környezet és a szülői részvétel döntő fontosságú a gyermek tanulási, kognitív, társadalmi és érzelmi fejlődésében. Ugyanakkor az iskola, a szülők és a családok közti viszony problémás is lehet. Ez egyrészt a szülők előző oktatási tapasztalatainak, iskolai végzettségének, kulturális és társadalmi-gazdasági hátterének, az eltérő gyereknevelési stílusnak, valamint az iskolai „kultúrával” és „nyelvvel” kapcsolatban érzett távolságnak köszönhető. Másrészt oka lehet az is, hogy a tanárok a szülőket passzívnak, opportunistának vagy tolakodónak tartják, vagy hogy nincs elegendő idejük vagy tapasztalatuk ahhoz, hogy hatékonyan megszólítsák és bevonják a szülőket.

- **Az oktatás mint megosztott felelősség.** A szülők és a családok gyakorolják a legközvetlenebb és legtartósabb hatást a gyermekek tanulmány eredményeire és fejlődésére. Minden szülőnek és családnak szüksége van rá, hogy már kisgyermekkorától elismerjék és támogassák őket, mint a gyermek oktatásában részt vevő társnevelőket. Az iskolák, illetve az oktatási és oktatáson kívüli szereplők kidolgozhatnak olyan intézkedéseket, melyek segítik a családokat a tanulást ösztönző otthoni környezet kialakításában, illetve ötleteket és információkat adhatnak arra vonatkozóan, hogy miként segíthetik gyermeküket otthon a házi feladat elvégzésében és egyéb, tantervvel kapcsolatos tevékenységeikben.

- **Bizalom és együttműködés.** A hatékony család-iskola kapcsolatot a kölcsönös tiszteletre, egymás értékeinek és tudásának elismerésére kell építeni. Fontos az iskola és a családok közötti kölcsönös tisztelet és megértés. Támogatni kell azokat az iskolákat, melyekben a különböző háttérű és iskolai végzettségű szülők barátságos légkört tapasztalnak, és ahol az iskola számára hasznos és fontos erőforrásként kezelik őket. Ez megvalósítható például úgy, hogy helyet és időt biztosítanak a szülőknek, hogy találkozzanak egymással és támogassák egymást, megosszák egymással készségeiket és szaktudásukat önkéntesként a gyermekük osztályán belüli tevékenységekben (pl. felolvasás az osztálynak, személyre szabott kiegészítő támogatás, kiscsoportos foglalkozás), illetve egyéb (akár a tantervhez kapcsolódó, akár tanterven kívül) iskolán kívüli tevékenység keretében. Szükség esetén más szolgáltatók, nonprofit szervezetek és szakemberek (kulturális mediátorok, mentorok, szociális munkások, stb.) is bevonhatóak pozitív kapcsolat kiépítése érdekében a szülőkkel, elsősorban azokkal, akik hátrányos helyzetűek és/vagy negatív iskolai tapasztalatokat szereztek a múltban. Kulturális események/fesztiválok és ismerkedési rendezvények segíthetnek áthidalni a kulturális különbségeket, hogy az iskola elérje a peremre szorult vagy etnikai kisebbséghez tartozó szülőket.
- **Részvétel az iskolai döntéshozatalban és az iskola életében.** A szülők széleskörű részvétele az oktatással kapcsolatos döntésekben, az iskola és az iskolai tevékenységek szervezésében javítja az átláthatóságot, és az iskola jobban alkalmazkodhat a közösség valós igényeihez, illetve megteremtheti a megosztott felelősség érzését az oktatással kapcsolatos ügyekben. Proaktív figyelmet kell fordítani arra, hogy az összes szülő részt vegyen az iskolai ügyekben és az iskolavezetésben. A társadalom peremére szorult családoknak segíteni kell, hogy részt vehessenek a döntéshozatali folyamatokban. Egyértelműen le kell fektetni a szabályokat, amelyek meghatározzák a szülők szerepét az iskola szervezetében. A szülők részvételét teljes mértékben be kell ágyazni az iskolaértékelési és monitorozási folyamatokba. A „család” fogalmát ki kell bővíteni, hogy magában foglalja a gyermek nevelésébe bevont kiterjesztett család tagjait.

- **Szülők hozzáférése az információkhoz.** A tanulóknak és szüleiknek – különösen a migráns háttérű családoknak – hozzáférést kell biztosítani az országos oktatási rendszer egyértelmű adataihoz, illetve a választható iskolák adataihoz; emellett lehetőséget kell adni számukra, hogy megismerjék, milyen hatással lehet a döntésük a diák tanulmányaira és jövőbeli lehetőségeire. Az irányítással, útmutatással és tanácsadási szolgáltatásokkal, a diákok jólétével és a támogató szolgáltatásokkal kapcsolatos, iskola-specifikus problémákat el kell magyarázni a diákoknak és szüleiknek.
- **A kommunikáció javítása.** Az iskola és a családok közötti kommunikációs csatornák megnyitása és fejlesztése segíthet kiépíteni a bizalmat és a kölcsönös megértést. A kommunikációs stratégiákat a körülményekhez és a szülői igényekhez kell igazítani. Mind a formális (pl. szülői értekezlet), mind az informális (pl. társasági esemény) kommunikációs módszerek használhatók a gyümölcsöző kapcsolatok kiépítésére. Speciális – pl. interkulturális mediátorok vezetésével végzett – ismerkedési rendezvényekre lehet szükség azoknak a szülőknek a bevonásához, akik nem beszélnek anyanyelvi szinten az oktatás nyelvét. Egyes iskoláknál a kommunikáció javítása magában foglalja a technológiát is, ilyenek például az e-mail/SMS és interaktív telefonrendszerek, hírlevelek és interaktív weboldalak. Gondoskodni kell arról, hogy a szülői visszajelzéseket segítő és ösztönző struktúrák megfelelően működjenek, és hogy a visszajelzéseket figyelembe is vegyék.
- **Oktatási lehetőségek felkínálása a szülőknek.** Kutatások szerint a családi oktatás számos előnyt biztosít a szülők és a gyermekek számára, beleértve az olvasás, az írás és a számolás fejlesztését. A szülők képzési szintjének emelése az egyik olyan sikeres program, amely segít a korai iskolaelhagyás megelőzésében. Ha a szülők önszántukból vesznek részt oktatási tevékenységekben, az egy sor különféle kulturális és oktatási interakciót előmozdíthat a családon belül. A szülők előnyére válik a saját képességeikbe vetett bizalom és kompetencia, valamint a gyermek iskolai ügyeibe való bevonódás, a megnőtt szülői önbizalom segíti a gyermeket az otthonában is. Ez erősíti a diákok iskola iránti elkötelezettségét, illetve jobb tanulmányi eredményekhez vezet. Rendkívül előnyös lehet, ha a tanórákon kívül is megnyitják az iskolai

létesítményeket nyelvórák vagy egyéb foglalkozások megtartása érdekében, különösen az olyan szülők esetében, akik saját iskolarendszerükben nem boldogultak. Mindez segíthet lebontani azokat az akadályokat, melyekbe az iskolák beleütközhetnek, miközben növelni igyekeznek a szülői részvételt. Ugyanakkor azon szülők számára, akik a múltban nagyon negatív iskolai tapasztalatokat szereztek, a nonprofit szervezetekkel partneri kapcsolatban történő együttes munka újabb lehetőségeket teremthet a szülői oktatás előmozdítására, eltérő helyszíneken.

5. Érdekeltek bevonása

A korai iskolaelhagyás sokoldalú probléma, amely sokoldalú megközelítést igényel, olyan megoldást, amelyben az érdekelt felek, szakemberek és szolgáltatók széles köre részt vesz. A különféle érdekelt felek sokszínű és eddig ismeretlen szempontokat adhatnak a problémák megértéséhez; és a tanulók speciális igényeire szabott megoldásokat biztosíthatnak. Az együttműködés – az országos körülmények függvényében – különféle formákat ölthet, és különböző szinteken mehet végbe, a formálisabb struktúráktól kezdve a rugalmasabb, hálózati működésig.

A különféle érdekelt felek közötti bizalmi kapcsolat és együttműködés kiépítése időbe kerülhet, a kapcsolatot ápolni kell, és bizonyos módosításokra lehet szükség. Ugyanakkor benne rejlik a lehetőség, hogy pozitív változásokat idéz elő. Az országos helyzettől függően a helyi hatóságok vagy az iskolavezetők lehetnek a legkedvezőbb pozícióban ahhoz, hogy támogassák ezeket a folyamatokat, és kulcsszerepük van abban, hogy elősegítsék az iskolák közötti együttműködést, például, partnerségi viszonyok kiépítésével, koordinációs szolgáltatásokkal, az alkalmazást elősegítő intézkedésekkel, stb.

- **Érdekeltek bevonása.** Fontos, hogy a helyi szinten érdekelt összes felet azonosítsák és bevonják a folyamatokba már a kezdetektől fogva. Az érdekelt felek és szakemberek széles körét figyelembe kell venni a tervezésben, ilyenek például: a szociális munkások, fiatalokkal foglalkozó szolgáltatók

és szervezetek, a lakosság számára szolgáltatást nyújtó szociális munkások, pszichológusok és egyéb terapeuták (beszéd és nyelv), gyermekvédelmi szervezetek, tanácsadási szakemberek, rendőrség, szakszervezetek, interkulturális mediátorok, menekültügyi szervezetek, nonprofit szervezetek és egyéb közösgálapú szervezetek a sport, a kulturális környezet és az aktív polgársági szektorai, stb. Az érdekelt feleket a helyi körülményeknek és kontextusnak megfelelő és releváns módon kell megválasztani. Nagyon fontos a szociális partnerekkel és a helyi üzleti vállalkozásokkal folytatott együttműködés, mivel ezáltal a tananyagban növelni lehet a munkával összefüggő relevanciákat és így vonzóbbá lehet azt tenni a fiatalok számára. Az érdekelt felek bevonása lehetővé kell tegye a folyamatos visszajelzést, az adaptációt és a bevonódásban történő változtatásokat. Az érdekelt felek részvételének és a részvétel értékének az elismerését is ösztönözni kell.

- **Támogatás és vezetés.** Politikai támogatás szükséges a szervezeti együttműködés és a helyi szintű hálózatépítés előmozdításához, és egyértelmű és erős vezetés kell a folyamatok jó irányba történő kormányzásához. A megfelelő irányítási szint részéről irányelvek kialakítása ehhez útmutatást adhat. Gondoskodni kell a megfelelő mechanizmusok alkalmazásáról, melyek biztosítják a kétirányú információáramlást az iskola, az érdekelt felek és a megfelelő hatóságok között, az országos körülményeknek megfelelően. A jó gyakorlatokat és információkat helyi, regionális, országos, és (ha adekvát) nemzetközi szinten is meg kell osztani.
- **Közös stratégia.** Az egyértelmű és megosztott célokon, valamint a kihívások kölcsönös megismerésén alapuló közös stratégia/cselekvési terv segítheti a strukturált együttműködést az érdekelt felek között. A stratégiának/tervnek a diákok igényeire kell összpontosítani, és valóban többszereplős megközelítést kell alkalmazni, tiszteletben tartva az egyes érdekelt eltérő nézőpontjait és küldetését. Fontos, hogy egyértelműen definiálják a szerepeket és a felelősségi köröket, ezeket a kezdetektől fogva közös egyetértéssel kezeljék – lehetőleg szerződéses megállapodásokba foglalva –, a helyi körülményeknek megfelelően. Fontolóra lehet venni egy olyan központi koordinációs pont létrehozását, amely segít az elkerülhetetlen súrlódások

megoldásában, de arra is felhasználható, hogy központi támogató helyszínt biztosítson az érdekelt felek számára, koordinálja az információáramlást és a korai iskolaelhagyókat segítő szolgáltatásokat és rendszereket. Olyan monitorozó és értékelő mechanizmusokat kell felállítani, amelyek számításba veszik a folyamatos visszajelzést, valamint az adaptációban és a részvételben történő változás jelzésének szükségességét. Az önértékelési eljárások támogatása érdekében útmutató/indikátorok kidolgozása lehet szükséges, ahol indokolt.

ÖSSZEGZŐ MEGJEGYZÉSEK

A jelen írás az iskolai irányelven dolgozó munkacsoport korai iskolaelhagyásra vonatkozó következtetéseit összegzi. Szakpolitikai üzeneteket mutat be egy konszolidált, konceptuális és pragmatikus intézkedési keretrendszer számára, mely segít megelőzni a korai iskolaelhagyást. Paradigmát javasol a folyamatos cselekvéshez, amely lehetővé teszi, hogy az Európai Unió elérje kiemelt célkitűzését, vagyis 2020-ra kevesebb, mint 10%-ra csökkenjen a korai iskolaelhagyók aránya. Ezen túlmenően olyan útmutatásokkal szolgál, melyek segíthetik a tagállamokat az együttműködő megközelítés kidolgozásában a korai iskolaelhagyás kezeléséhez.

Ezek a szakpolitikai üzenetek útmutatást adhatnak arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet a különféle érdekelt felek számára ösztönzést és támogatást kínálni annak érdekében, hogy részt vegyenek a korai iskolaelhagyás ellen vívott küzdelemben alkalmazandó „átfogó iskolai megközelítésben”. A munkát azzal a meggyőződéssel végeztük, hogy az együttműködő megközelítés hatása kiterjed az állampolgárok és közösségek életére egész Európában. Végezetül, a jelen dokumentumban állítjuk fel az online „Európai eszköztár iskolák számára” platformra vonatkozó irányelveket is, mely összegyűjti a jó gyakorlatokat az európai országokból. Tovább folytatjuk az iskolai irányelvek szakpolitikai összehangolását az Európai Unióban, és további lehetőségeket kínálunk az egymástól való tanulásra, valamint a gyakorlati tapasztalatok megosztására.

Az oktatás és képzés 2020 uniós munkaprogramon belül az öt kiemelt stratégiai cél egyikét a korai iskolaelhagyás mértékének 10% alá csökkentése jelenti, uniós szinten. A feladat tagállami szintű megvalósítását a 2014-es és 2015-ös években az Európai Bizottság által szervezett Iskolai irányelvek munkacsoport igyekezett segíteni, a korai iskolaelhagyás megelőzésének intézményi és helyi szintű lehetőségei vizsgálatával és a tapasztalatokra építő ajánlások megfogalmazásával, illetve a kérdésben jól működő megoldások közreadásával. A kiadványban megjelentett szöveg a munkacsoport ajánlásait tartalmazza. Bár a tanulmány alcímében szereplő szakpolitikai üzenet műfajként behatárolhatja az érdeklődők körét, az érintett, egymással szorosan összekapcsolódó tematikus területek – iskolavezetés, a tanulók támogatása, tanárok, szülők és családok, az érdekelt felek bevonása – ugyanakkor kitágítják azt.

E rövid kiadványt – melyet ajánlunk minden, az oktatási rendszerből idő előtt kikerülő fiatalokért felelősséget érző olvasónak – az Európai Unió tagállamai és társult országai a téma iránt érdeklődő állampolgára saját anyanyelvén olvashatja.

